

“Öyküye Gençlik Aşısı ”

RadikalKitap eki

Semih Gümüş

Öykücülüğümüzün yeni kuşağının en ilgiye değer yanı, geleneksel edebiyattan aldıkları etkileri kırıp düzyazıyı seçmiş olmalarıdır

Öykünün en çok tartışılan tür oluşu, edebiyatımızın son yıllarının iki belirgin özelliğinden biri. Öteki, çok-satılan romanların piyasa isterlerine ayarlanması ve burada beliren yazarlık tutumunun sorgulanması. Denebilir ki öykünün bütün boyutlarıyla ve derinliğiyle yaşadığı büyük tartışma, sözgelimi roman ya da şiirdeki suskunluğun yanında, şaşırtıcıdır.

Bu denli canlı bir öykü ortamının oluşmasını neye borçluyuz? Doğrusu, kestiremiyorum. Nedeni ne olursa olsun, bu devinim öyküyü kış uykusundan uyandırırken hem eski kuşakların dönüşünü sağladı, hem de yepyeni bir öykü kuşağının doğumuna neden oldu.

Nerede, nasıl oluştuğu tam bilinmeyen birikimin sonunda ortaya çıkan genç öykü yazarları, öykü dergilerini ve öyküye kapılarını açan yayınevlerini doldururken olası bir değişimin haberini veriyorlardı. Çok geçmeden bu olasılığın da, hâlâ yaşamayı sürdürdüğümüz bir gerçekliğe yerini bıraktığını gördük.

Başlangıçta kolay olmadı. Genç öykücülerin getirdikleri öykü anlayışının yalnızca iç dünyalara, bireye, asıl olarak da yazar bireye dönük olduğu; dışardaki dünyadan, toplumdaki, insandan koptuğu yolunda sert eleştiriler yapıldı. Öykücülüğümüzün geçmişinden uzaklıkları, eski kuşaklardan ustaların yanında tutunabilecek düzeyde pırıltılar saçamadıkları da genç öykücülere yöneltilecek eleştiriler arasındaydı.

Yaratıcı yazıyla ödeşmek

Bu ilk tepkilerin yeterince olgun olmadığı belirtilebilir. Gitgide çoğalarak edebiyatımıza giren yeni kuşak öykücüler bu tür ivedi yargılarla değerlendirilemezdi. Atılan ilk adımların bütün hayalleri doldurması olanaksızsa, genç öykücülerden önceden bilmediğimiz ustalıklar beklemek de anlamlı değildi.

Bu dönemin neden sonra en önemli öykücülerini arasında anılan Cemil Kavukçu'nun bile başlangıçta yeterince ilgi çekmediği, ancak yeni kitapları yayımlanmaya başladıkça anlaşılabilirliği düşünülürse, beklemek gerekiyordu. Kendiliğinden oluşmuş bir birikimin yol yordam edinmesi, biçim ve anlayış kazanması zamana bağlıydı. Aynı yılların öteki yazarları Mahir Öztaş, Feride Çiçekoğlu, Mehmet Zaman Saçlıoğlu, Murathan Mungan ve Hasan Ali Toptaş'ın da kendilerinden sonra gelen yeni kuşağın öncüleri oldukları söylenebilir.

Bu öykücülerin edebiyatımızın geçmişten gelen birikimini özümseydikten sonra, geçmişin gölgesinde kalmadan kendi öykü dünyalarını kurdukları, biçimsel yetkinliğe ulaştıkları ve her birinin ötekilerden ayrılan özellikler yarattıkları saptanabilir. Bu düzeye ulaşmak için yazarın ilkin yaratıcı yazıyla ödeşmesi gerekir ki, kendi öykü anlayışını kurabilsin. İkincisi, birbirlerinden farklı düzeyde de olsa, insanı bireyliği içinde anlatmanın yazınsal erdemini bulmuştu onlar. Öte yandan, kendi konumunu geçmişe değil de, kendi çevresine göre belirleyen yeni yazarlar için de bu adlar olumlu örnekler olmuştu.

Öykücülüğümüzün yeni kuşağındaki gençlerin en ilgiye değer yanları, geleneksel edebiyattan aldıkları etkileri kırıp düzyazıyı seçmiş olmalarıdır. Şiir yerinde sayarken bugün öykü tartışılıyor, öykü yazılıyor. Okuma ve yaratma düzeyinin yükselişini imleyen düzyazının genç yazarları öncelikle kendine çeken bir yaratma biçimi oluşunun meyveleri, sanırım gelecek yıllarda bütün edebiyatımızda toplanacak.

Öyküde geç kalmış Mehmet Günsür'ün yalnızca tek kitabı İçeriye Bakan Kim ile aldığı yeri gelecekte de anımsayacağımıza kuşku yok. Özcan Karabulut'un, insanlık hallerinin günlük hayattaki varoluş biçimlerini kendine özgü bir dille anlattığı öyküleri yanında, politik öykünün yeni biçimlerini denediği öykülerinin bu türü seçecek yeni yazarlar için önemli örnekler olacağını düşünüyorum. Suzan Samancı'nın ülkenin doğusundaki Kürt gerçekliğini bütün sıcaklığıyla anlatan öyküleri özellikle önemli. Bazen yazınsal düzeyin geriye çekilmesini de göze alarak sıcak savaşın yıpratıcı etkileri altında kalan insanları sorun ettiği öykülerinde, Suzan Samancı'nın dönemin genç kuşak yazarlarının uzak durdukları bireysel acılara yakın tanıklığı görüyoruz. Genç yazarların denemekten kaçındığı bir tür olan uzun öykünün başarılı örneklerini veren Ayfer Tunç, ayrıntılara verdiği değer ve anlatım biçimindeki ustalıklı kuşağının olgun yazarları arasında. Yeni anlatım biçimleriyle arayışını sürdüren Nalan Barbarosoğlu da bu arada anılabilir. Hürriyet Yaşar ise, geleneksel öykü anlayışının yalın örneklerini verirken yenilikçi arayışların dışında kalıp kendi öykü anlayışını kararlılıkla sürdürmeye özen gösteriyor.

Postmodernizmin olanakları

Bu kuşağın en genç yazarlarından üçünü özellikle anmak isterim. Niyazi Zorlu, uzun süre geçmesine karşın ikinci kitabını yayımlamadığına göre, üretken sayılamaz; ama hayatı sert yanlarından tutan öyküleriyle gelecekte yazacaklarını bekleten, kendi öykü biçimini kurmuş bir öykücü olduğunu gösterdi. Faruk Duman, ustalıklı yazdığı ilk öykülerinden sonra dil ve anlatım düzeyinde kapalı, minimal biçimleri de zorlayan bir anlayışa yöneliyor. Sema Kaygusuz, insanı başkalarından farklı ayrıntılarda gören, içtenlikli anlatım biçimiyle ve sürekli yukarı çıkan değişimiyle giderek ustalaşacağını haber veriyor.

Genç kuşak öykü yazarlarının içine düştükleri belirgin etki alanlarından söz etmek kolay değil. Belki çok çeşitli öykü anlayışlarından ve öykücülerden etkileniyorlar, ama öykücülüğümüzün geçen kuşaklarından belirgin etkiler almadıkları gibi, dünya edebiyatıyla da içli dışlı oldukları söylenemez. Bu dönemde postmodernizmin yaratım biçimlerindeki izlerinden söz edilebilir. Bütüncül bir edebiyat anlayışı olarak seçilmeyen postmodernizme, anlatım biçimi ve kurguya getirdiği alışılmamış, şaşırtıcı buluşlar için sağladığı olanaklar yüzünden yönelindiği söylenebilir.

Müge İplikçi, postmodernizmi bilinçli bir seçim olarak görüyor. Hayatı bütün bir yapı olarak almadığı için postmodernizme yaklaşmış. İnsanı, bütünüyle kavranması olanaksız ve bütünüyle teslim olmaktan kaçınılacak parçalanmış hayatın içinde görüyor. Murat Gülsoy postmodernizmin gerekleri neyse, ona göre yazıyor. Kurmacayı her şeyden önce yazının olanakları içinde oynanan bir oyun olarak görüyor. Belki bir öykü anlayışının ilk evrelerinde duruyor.

Duraklama ve bekleyiş dönemi

Öne çıkan bu adlarıyla öykücülüğümüzün genç kuşağının birikimi, son beş altı yıl içinde oluştu. İlk gelenler artık geçen kuşakların ustalarıyla aynı düzeyde görülürken, sonra gelenler ilk gruptan öykücülerin ortaya çıktıkları günleri akla getiriyor. Demek ki önümüzdeki yıllarda en yeni kuşak içinden de başka yeni öykücüler öne çıkacaktır.

Burada belki bu kuşağın birikiminin kaydettiği niceliksel ve niteliksel tırmanışın gelip durduğu düzeyde kendini yenilemesi gerektiği belirtilebilir. Ortak biçim özellikleri şimdi kuşku duyulamayacak denli ayrılmış, kendilerine özgü öykü anlayış ve biçimleri oluşturmuş bu kuşak yazarların, dışa dönüklüğün önündeki sınırları kaldırması, tikel anlatıcının egemenliği yerine, kurmaca kişilerin ağırlığına daha çok değer vermesi beklenebilir.

Geçen altı yedi yıla bakınca büyük bir yol alındığı görülüyor, ama şimdi de yeni bir duraklama, bekleyiş içindeyiz. Kuşağın yaşadığı sıçrama, bir direnç noktasına takılı duruyor.

Bu durumun edebiyatın çeşitli dönemlerinde yaşanan niteliksel ilerleme süreçlerine çok uygun olduğunu düşünüyorum. Bu düzeyde bir süre bekleyen genç kuşak yazarlar, yeni arayışlarla yeni değerler kattıkları öyküyü neden sonra daha yukarı çekeceklerdir. Bunun ipuçları şimdiki bekleme döneminde saklı. Buradan ileri gitmeyi sağlayacak olan asıl etken, öykü anlayışlarını daha yetkinleştiren bu yazar kuşağının içinden yeni, sürükleyici pırıltılar, öncüler çıkmasıdır. Tekdüzelige düşmeyi önleyecek olan da budur.